

Kül-Világ

A NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK FOLYÓIRATA

I. évfolyam 2004/3.

www.kul-vilag.hu

A fejlődő államok részvétele az ENSZ békefenntartó tevékenységében – különös tekintettel Pakisztánra

Lehoczki Bernadett

2003-ban végzett a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem (BKÁE) Nemzetközi Kapcsolatok szakán, diplomamunkáját az ENSZ békefenntartó tevékenységéről írta. Ugyanebben az évben második helyezést ért el az OTDK-n. Jelenleg a BKÁE Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskolájának első éves hallgatója.

A jelen szöveg szerzői jogi védelem alatt áll. Kiadja:

<http://alapitvany.kul-vilag.hu>

<http://www.nato-kozpont.hu>

Lehoczki Bernadett

A fejlődő államok részvétele az ENSZ békefenntartó tevékenységében – különös tekintettel Pakisztánra

Az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsának állandó tagjai és a fejlődő világ államai között a békefenntartás terén tapasztalható munkamegosztás vizsgálata után a tanulmány a világ legaktívabb békefenntartója, Pakisztán ENSZ-missziókban való részvételét mutatja be. Olyan kérdésekre keresi a választ, hogy a békefenntartásban való szerepvállalás hol helyezkedik el az ország külpolitikájában, milyen motivációk húzódnak mögötte, és hogyan hat az Indiával való versengésre.

Bevezetés

Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) a II. világháborút követően jött létre, első sorban egy újabb világháború kitörésének megakadályozása végett. Az Alapokmány¹ végső formába öntésére összeülő San Franciscó-i konferencián (1945. április 25 - június 26.) a résztvevők a világszervezet egyik legfontosabb feladatául a nemzetközi béke és biztonság fenntartását jelölték meg. A békefenntartás szó ennek ellenére nem szerepel az Alapokmányban, ezért a szervezet ezen tevékenysége „ad hoc alapon, az Alapokmány gyakorlati alkalmazása során alakult ki”². Mégis, mára az ENSZ békefenntartás a világszervezet legnagyobb nyilvánosságot kapó, legköltségesebb, legtöbb embert foglalkoztató, ugyanakkor legvitatottabb tevékenysége.³

Egy békefenntartó akció megkezdésének elengedhetetlen feltétele, hogy az ENSZ egyes tagállamai csapatokat ajánljanak fel az adott misszióba. Azokat a tagállamokat, amelyek felajánlását elfogadják, résztvevő államoknak (contributing states) nevezzük. Az Alapító Atyák eredeti elképzelése és az Alapokmány ideális érvényesülése esetén az ENSZ békefenntartó erejét elsősorban a nagyhatalmak adták volna. Ezt támasztja alá a roosevelti négy, majd „öt csendőr gondolat”, a Biztonsági Tanácsra (BT) ruházott hatalom és az állandó tagok különleges szerepe a békefenntartás terén.⁴ Érthető okokból a hidegháborús konfliktus idején nem volt megvalósítható ez az elképzelés, sőt az akkor felállított missziókban szinte egyáltalán

nem vettek részt a BT állandó tagjai, így azokat a világ más államainak csapataiból kellett felállítani.

A hidegháborús szembenállás végével a Biztonsági Tanács döntéseit nem korlátozták tovább a nagyhatalmak vétói. Többek között ennek köszönhető, hogy a kilencvenes évek elején ugrásszerűen megnőtt az ENSZ békefenntartó missziók száma.⁵ A kialakulóban lévő hidegháború utáni világrendben úgy tűnt, hogy az államokon belüli (intra-state) konfliktusok egyre inkább átveszik az államok közötti (inter-state) konfliktusok helyét. Ez a jelenség óriási kihívás elé állította a világszervezetet, és erre a kihívásra válaszul jelent meg az ún. második generációs békefenntartás, amely a következőképpen jellemezhető:

„... egyre inkább kiterjed a belső polgárháborús helyzetekre is... Az ENSZ-akciónak új, korábban nem létező feladatokat is vállalnia kellett. Így az adott országban közre kellett működnie a jogrend biztosításában, esetleg a hatalom demokratikus úton (választások) történő átadásában... Az akció humanitárius célokat is szolgálhat... a békefenntartó tevékenység multifunkcionálissá vált, a korábbi egysíkú, a feleket szétválasztó funkcióhoz képest”⁶.

E folyamatokkal párhuzamosan a békefenntartásban résztvevő államok száma is megsokszorozódott: míg a hidegháború idején átlagosan 10-15 állam vett részt egy akcióban, a kilencvenes évek első felében 25-40 államból toboroztak katonákat egy-egy misszióhoz.

A hidegháború időszakában első sorban az ún. klasszikus békefenntartók, mint Kanada, az európai semleges és a skandináv államok, illetve az El Nem Kötelezettek Mozgalmának képviselői vettek részt az ENSZ-missziókban, de körük a kilencvenes években rengeteg új békefenntartó állammal bővült ki, számos új országcsoport csatlakozott hozzájuk.

Egy valami azonban változatlan maradt, az országok régen is és ma is jól felfogott politikai érdekeiknek megfelelően vettek és vesznek részt az ENSZ akcióiban, a részvétel motivációja szinte minden esetben politikai, gazdasági, vagy társadalmi érdekeik kielégítése. A legtöbb állam tehát saját nemzeti érdekei által vezérelve küld békefenntartókat, ami gyakran veszélyezteti a missziók pártatlanságát. Ugyanakkor felmerül a kérdés, hogy vajon nem hatékonyabb-e a békefenntartás, ha a résztvevőket politikai, gazdasági, vallási, stb. érdekek fűzik a konfliktushoz, hiszen ez biztosítja, hogy valóban segíteni próbálják a béke és biztonság helyreállítását, ezen kívül, amennyiben a résztvevő államok a konfliktus régiójából kerülnek ki, kulturálisan közelebb állhatnak a szembenálló felekhez, jobban megérthetik a konfliktust kiváltó okokat, a háttérben húzódó érdekeket.

Ezen felül, az egyes államok miért ajánlanának fel akár egyetlen katonát is, hogy az veszélyeztesse életét egy olyan válság megoldásáért, amely közvetlenül nem érinti az adott

ország stratégiai érdekeit? Hogyan lehetne elvárni bármely ország kormányától, hogy békefenntartókat küldjön, és katonái életét kockáztassa egy ilyen konfliktusban?

A kilencvenes évek ENSZ békefenntartó misszióiban résztvevő államok körét vizsgálva az egyik legszembetűnőbb tendencia a fejlődő államok egyre erőteljesebb szerepvállalása. Jelenleg a tíz legtöbb kéksisakost adó ország mindegyike a fejlődő világ tagja, és ők a világon szolgáló ENSZ békefenntartók 61 százalékát teszik ki. Jelentős szerepet játszanak tehát a harmadik világ országai az ENSZ békefenntartó tevékenységében, nélkülük valószínűleg számos misszió létre sem jöhetne.

Ma már evidenciának számít, hogy az Észak-Dél ellentét a nemzetközi kapcsolatok szinte minden aspektusára kihat, és a XXI. század egyik legnagyobb kihívása. A békefenntartás terén különösen érdekes munkamegosztás alakult ki a fejlett és fejlődő államok között, és véleményem szerint azért fontos ennek a kapcsolatnak a vizsgálata, mert a jövőbeli missziók hatékonyságát, sikerét nagyban befolyásolja a két csoport közötti együttműködés, összehangolt munka.

Tanulmányom első felében a BT állandó tagjai⁷ és a fejlődő államok közötti, fentebb említett munkamegosztást járom körül, majd a fejlődő államok közül is a legintenzívebb békefenntartó, Pakisztán szerepvállalását vizsgálom részletesen, mivel ez az ország a harmadik világ békefenntartói tevékenységének általános jellemzőit hordozza, rajta keresztül jobban megérthető, és közelebb hozható a két csoport közötti kapcsolat a békefenntartás terén.

Munkamegosztás a békefenntartás terén

A szakirodalomban állandó vita tárgya, hogy egy békefenntartó akció sikeres lehet-e, ha a résztvevő államok a fejlődő világ képviselői, illetve hogyan hat a missziók sikerességére a nagyhatalmak részvétele. A BT állandó tagjai részvételének hátránya, hogy erősítheti a misszió politikai állásfoglalását és emelheti politikai érzékenységét, nagyobb sajtófigyelem övezi az eseményeket, és magasabbak lesznek a kívülállók elvárásai.⁸ Mivel a BT állandó tagállamainak a világon szinte mindenhol vannak bizonyos érdekeik, részvételük előítéletet gerjeszthet a konfliktusban álló felekben. A nagyhatalmak részvételével felállított missziókon belül gyakran fordulnak elő súrlódások az egyes kontingensek között, gyengítve a békefenntartó tevékenység hatékonyságát.

A kisebb nemzetek, vagy a fejlődő államok részvétele hitelesebben demonstrálja az erőik nemzetközi jellegét.⁹ Jocelyn Coulon kutató mindezek mellett két további negatív hatást

említ: az egyik, hogy a nagyhatalmak részvételének mindig megvan az „ára” – politikai és katonai motivációkat sejtnek a szomáliai, a boszniai és a ruandai missziókban való részvételek mögött –, a másik pedig a szembenálló felek mindig megkísérlik a nagyhatalmakat saját oldalukra állítani, ahogy az Szomáliában is történt.¹⁰

Ugyanakkor természetesen előnyei is lehetnek a nagyhatalmi részvételnek, ezek bevonásával nagyobb erők és jobb felszerelés áll a békefenntartók rendelkezésére – ami a fejlődők részvétele esetén a legkevésbé sem jellemző –, az állandó tagok részvétele növeli a misszió tekintélyét, és a nagyhatalmak is fokozottabban elkötelezettjei lesznek az akció sikerének.¹¹ Mindemellett erősebb nemzetközi támogatást vonz és magasabb presztízst ad a nagyhatalmak részvétele.¹²

Az elmúlt évtizedben azonban az a tendencia látszik erősödni, hogy a nagyhatalmak kivonulnak a békefenntartás gyakorlati oldaláról, azaz megállnak a missziókról való döntéshozatalnál, és nem kockáztatják katonáik épségét az akciók helyszínén. A kilencvenes évek elején még úgy tűnt, a BT állandó tagjai egyre több kéksisakost hajlandók küldeni, de feltehetően a szomáliai, boszniai kudarcok hatására „előreengedték” a fejlődő világ képviselőit. Érdekes módon ez a jelenség a BT-n belül is megjelenik, mivel míg a kilencvenes években az Egyesült Államok, Franciaország és Nagy-Britannia voltak a legaktívabbak, jelenleg az öt állandó tag közül az egyetlen harmadik világbeli ország, Kína adja a legtöbb kéksisakost. Egyre határozottabban körvonalazódik az a munkamegosztás, miszerint a BT állandó tagjai – természetesen a nem állandó tagokkal együtt – felállítják a missziókat, döntenek azok mandátumáról, de a gyakorlatban nagyrészt a fejlődő államok a „végrehajtók”.

Hatáskörök és döntéshozatal a békefenntartó missziókban

Az ENSZ-missziók működése azon alapszik, hogy a konfliktusban érdekelt és érintett felek elfogadják az ENSZ szerepvállalását. A békefenntartás során az ENSZ három politikai funkciót lát el: ügyintéző, közvetítő és jótálló is egyben.¹³ A szervezetben belül az ENSZ fő politikai szerveinek, a Biztonsági Tanácsnak és a Közgyűlésnek az ENSZ Főtitkárával szoros együttműködésben kell dolgoznia a missziók eltervezésétől azok befejezéséig.

A BT közreműködése a békefenntartásban már a misszió elfogadása előtt megkezdődik. A béketeremtés hagyományos eszközeivel, például közvetítéssel, a feleket a megegyezés irányába mozgíthatja el, ugyanakkor kibocsáthat olyan ajánlásokat vagy döntéseket,

amelyekben felhívja a feleket, hogy bizonyos alapelvek mentén rendezzék a köztük lévő konfliktust. Az ilyen típusú határozatok már jóval a második generációs békefenntartás megjelenése előtt léteztek, de az új békefenntartás megjelenésével ezek a határozatok nagymértékű ENSZ bevonást szentesítenek, és csapatok felállítását jelzik előre. Ezzel a tevékenységgel a BT segít lerakni a missziók alapjait.

Miután a felek elérik a politikai megállapodást, a BT szerepe két lépcsőből áll. Először, hivatalos szavazás útján megerősíti a békefenntartó misszió felállítását. Az ehhez szükséges határozat elfogadásához a 15 tagból kilenc igenlő – az Alapokmány szóhasználatával „egybevágó” - szavazat kell, köztük az öt állandó tagé.¹⁴ Ezek a határozatok jellemzően jóváhagyják a Főtitkár által előkészített részletes jelentést, amely tartalmazza a tervezett akció mandátumát és időtartamát; hivatalosan létrehozza az erőket; felhívja a hadviselő és más érintett feleket, hogy tegyenek meg bizonyos lépéseket a misszió hatékonysága érdekében, valamint felkéri a Főtitkárt a döntés végrehajtására, és a BT fejleményekről való tájékoztatására.¹⁵

Másodszor, a Tanács felügyeli a végrehajtás folyamatát. Míg az első generációs békefenntartás esetében a BT tulajdonképpen csak meghosszabbította vagy lezárta a missziókat, a második generációs már a BT folyamatos figyelmét igényli. Előfordul, hogy a rendezés előrehaladtával az adott helyzethez kell igazítani a mandátumot, esetleg új rendelkezéseket kell kibocsátania. Szélsőséges esetekben előfordulhat, hogy kényszerítő intézkedéseket kell hoznia, például gazdasági szankciókat kénytelen bevezetni annak érdekében, hogy az ENSZ betölthesse a rendezés jótállója szerepét.¹⁶

A Közgyűlés az Alapokmány 14. cikke szerint:

„megfelelő intézkedéseket ajánlhat minden olyan helyzet békés rendezése érdekében, amely – véleménye szerint – a nemzetek általános jólétének vagy a közöttük fennálló baráti kapcsolatoknak gyengítésére vezethet.”

Mindemellett, hogy elkerüljék a BT munkájával való összeütközést, a 12. cikk értelmében

„Mialatt a Biztonsági Tanács valamely viszály vagy helyzet tekintetében a jelen Alapokmány által ráruházott feladatokat végzi, a Közgyűlés e viszály vagy helyzet tekintetében nem tehet ajánlásokat, ha csak a Biztonsági Tanács eziránt nem keresi meg”.

Mivel az Alapokmány a BT-t elsődleges felelősséggel ruházta fel a nemzetközi béke és biztonság fenntartásában, a két szerv közül a missziók felállítását illetően a BT kompetenciája

gyakorlatilag kizárólagos. A Közgyűlés másodlagos szerepét erősíti két további tényező. Egyfelől a BT az Alapokmányból fakadó hatalmához való ragaszkodását nehéz lenne megváltoztatni, különösen azokban az esetekben, amikor a békefenntartó misszió tartalmaz katonai komponenset. Másrészt a Közgyűlés tagjainak nagy száma lehetetlenné tenné a gyors, hatékony döntéshozatalt. Egy mandátum részleteinek megvitatása jóval nehezebb lenne, mint a BT-ben, és nagyobb lenne a kockázat, hogy egyes államok oda nem kapcsolódó témákat vonnának be a vitába.¹⁷

Az 1950-ben hozott Uniting for Peace (UfP) határozat célja az volt, hogy a BT napirendjéből minél több témát áthelyezzen a Közgyűlés napirendjébe, és a nagyhatalmi egyhangúság hiánya esetén képes legyen határozatot hozni. A törekvés azonban nem érte el tervezett célját a kollektív biztonság területén, igaz, az 1956-os UNEF I (UN Emergency Force) esetében Közgyűlés a UfP alapján dönthetett.¹⁸

1962-ben jóváhagyhatta az UNTEA-t és az UNSF-t (UN Security Force) Nyugat-Iriánban Hollandia és Indonézia kérésére, de ezekhez a missziókhöz nem is kellett a BT jóváhagyása. 1960 szeptemberében pedig a Közgyűlés átvette a kongói akció felügyeletét, amikor a szuperhatalmak közötti feloldhatatlan helyzet miatt a BT nem foglalkozhatott tovább a konfliktussal.¹⁹

Az ENSZ Közgyűlésének a békefenntartásra való befolyása csekély. Az a szerv, amelyben a szervezet minden tagállama képviselteti magát, másodlagos szerepet tölt be az ENSZ három politikai funkcióját illetően. Adminisztrátorként ugyan jóváhagyja az akciók költségvetését, de nem vizsgálhatja meg azok mandátumát, mielőtt megkezdénék működésüket, és a felállított missziók menetére sincsen hatással. Magas taglétszáma miatt közvetítőként keveset tud tenni a végrehajtás során felmerülő problémák kiküszöböléséért.

Bár a Közgyűlés békefenntartást érintő határozataiból hiányzik a BT döntéseinek politikai és jogi súlya, jótállóként van bizonyos szerepe, hiszen a békefenntartás folyamatát támogató határozat elfogadása jelzi az egyes kormányok pozitív hozzáállását a politikai rendezéshez.²⁰

Míg az ENSZ főtitkári funkció mindig is együtt járt a „csendes diplomácia” eszköztárának felhasználásával, a színpalak mögötti türelmes, sok időt és fáradságot igénylő közvetítő és békéltető tevékenységgel, az ENSZ békefenntartás ad hoc jellege hozzájárult a főtitkári feladatok bővüléséhez.²¹ Míg kezdetben kizárólag az erők ügyintézője volt, mára a BT mandátumok általános keretében ő a missziók haderejének kizárólagos parancsnoka. Fontos azonban megjegyezni, hogy ez csak a békefenntartó akciókra jellemző. Az olyan kikényszerítő

akciók esetében, mint a haiti, a ruandai, a szomáliai vagy a boszniai küldetés, a Főtitkárnak nem volt politikai ellenőrző ereje a csapatok felett. Ezeket a missziókat politikailag és katonailag is egy-egy ország- vagy ország csoport irányította, egy meglehetősen tág BT mandátum alatt, bár a Főtitkárnak legtöbbször itt is rendszeres jelentést kell tennie az erők előre meneteléről.²²

A Főtitkár hatáskörének vannak jogi határai. Hasonlóan a BT-hez és a Közgyűléshez, nem cselekedhet az Alapokmánnyal ellentétesen, nem dönthet olyan területeken, amelyek más szervek hatáskörébe tartoznak, és természetesen a BT (különleges esetben a Közgyűlés) jóváhagyása nélkül a Főtitkár nem állíthat fel békefenntartó missziót.²³

A fentebb leírtakból egyértelműen kiderül, hogy az ENSZ békefenntartó misszióiban ugyan a Biztonsági Tanács, a Közgyűlés és a Főtitkár is részt vesz, a főszerep egyértelműen a BT-é, illetve a Főtitkáré. A hidegháborús nagyhatalmi konfliktus idején még egy-egy kivételes esetben rábízták a Közgyűlésre a misszió felállítását engedélyező határozat jóváhagyását, mára azonban gyakorlatilag elvesztette szerepét ezen a téren. Mindebből az következik, hogy a harmadik világ államai csak abban az időszakban lehetnek közvetlen hatással az ENSZ-békemissziók felállítására, amikor a BT nem állandó tagjai közé választják őket.²⁴

A békefenntartás intézményi hátterét az 1992-ben, Boutros-Boutros Ghali korábbi ENSZ Főtitkár által létrehozott Békefenntartó Tevékenység Főosztálya (Department of Peacekeeping Operations – DPKO) biztosítja, amely minden békefenntartó misszió megtervezéséért, előkészítéséért, vezetéséért és irányításáért felelős, valamint segíti a BT és a Közgyűlés munkáját a békefenntartás terén. Ez a szerv felel az akciók gyakorlati megvalósításáért, így az itt dolgozók államok közötti megoszlása jól tükrözi, hogy az egyes országok képviselői milyen súllyal vesznek részt az ENSZ békefenntartó missziói megtervezésében és végrehajtásában.

A DPKO-n dolgozó személyzet „földrajzi megoszlása” reprezentatívnak mondható, a békefenntartásban résztvevő államok túlnyomó többsége képviselteti magát, 2000-ben például a 83 kéksisakost küldő állam közül 69 állam képviselője dolgozott az osztályon. Nagyjából egyenlő számú ország képviseltette magát Amerikából és a Karib-térségből; Európából; Afrikából és Ázsiából. Ugyanakkor ez a reprezentativitás meglehetősen egyoldalú, mivel az osztályon dolgozó 192 szakember állampolgárságát vizsgálva azt látjuk, hogy a fejlett, iparosodott országok képviselőinek aránya kétharmad.²⁵ A világon működő ENSZ-missziókba küldött katonák száma tehát nem arányos a DPKO-ban való részvétellel, azaz a békefenntartás végrehajtására vonatkozó döntéshozatalban való szereppel.

Az osztály 192 szakértői pozíciójából 29-et tölt be amerikai szakértő, amellyel az Egyesült Államok magasan a legnagyobb képviselést adja az országok között, annak ellenére, hogy a békefenntartásban való részvétele erősen korlátozott, nem hajlandó csapatokat küldeni a veszélyesebb, nagyobb kockázattal járó missziókba, és a mai napig nem törlesztette minden adósságát a világszervezet felé. Az öt állandó BT tag 51 helyet foglal el a szakértők között, tehát a pozíciók több, mint negyedét a nagyhatalmak képviselői töltik be. Japán és Németország, az állandó tagságra legesélyesebb két állam hat-hat helyet foglal el a DPKO-ban. Ezzel szemben a jelenleg legtöbb kéksisakost adó két ország, Pakisztán és Banglades mindössze egy-egy fővel képviseltetik magukat.²⁶

Pakisztán részvétele az ENSZ békefenntartó misszióiban

Pakisztán jelenleg nyolc ENSZ békefenntartó misszióban 7997²⁷ fővel vesz részt, akiknek 90 százaléka az afrikai kontinensen szolgál. Az ország 2002 decembere óta áll az ENSZ békefenntartó listájának élén, azaz a világ minden országa közül ő küldi a legtöbb kéksisakost²⁸. Közel tízszer annyi civil rendőrt, katonai megfigyelőt és katonát bocsát a világszervezet misszióinak rendelkezésére, mint az állandó BT tagok közül a legtöbb békefenntartót adó Kína, és több, mint tizenötször annyi békefenntartót ad, mint a világ legnagyobb katonai hatalma, az Egyesült Államok.

A hidegháború közel ötven évében Pakisztán mindössze négy békefenntartó misszióba küldött kéksisakosokat. Az állam függetlenségének elnyerése (1947. augusztus 15.) után 13 évvel vett részt az első ENSZ akcióban. Az 1960-ban felállított kongói misszió (ONUC – UN Operations in the Congo) foglalkoztatta a legtöbb kéksisakost a hidegháború időszakában, számos állam itt kezdte békefenntartói tevékenységét, köztük Pakisztán is. Az ország 400 főt bocsátott az ENSZ rendelkezésére, akik logisztikai feladatokat – fegyverek, felszerelés, tartályok, élelmiszeradagok szállítása – láttak el.

Két évvel később küldött először katonákat ENSZ-misszióba, Nyugat-Iriánba (UN Security Force). A misszió felállításakor az ENSZ felkérte a régió országait, hogy azonnal küldjenek 1000 katonát, de egyetlen ország sem jelentkezett – kivéve Pakisztánt. Elismerésül a pakisztáni Szaiduddin Khan ezredest nevezték ki parancsnokká. Ismét két évet kellett várni a következő Pakisztán részvételével zajló misszióra, ez az ENSZ Jemeni Megfigyelő Missziója volt (UN Yemen Observation Mission), amelyben Iszlamábád 1964 és 1989 között vett részt megfigyelőkkel.

Ez az időszak egyértelműen Pakisztán nemzetközi szerepkeresésének ideje, a többi korábban gyarmati sorban lévő országhoz hasonlóan Pakisztán is a hidegháborúba csöppenne kereste helyét a nemzetközi politikában. A függetlenség elnyerése utáni első években Pakisztán – Indiához hasonlóan – az el nem kötelezettséget helyezte külpolitikája középpontjába; ugyanakkor belépett a Brit Nemzetközösségbe, és ENSZ-beli aktív szerepvállalásával igyekezett jó benyomást kelteni a nemzetközi közösségben.

Az ország külpolitikájának irányváltását jelezte, hogy 1953-ban elfogadta az Egyesült Államok katonai és gazdasági segélyre vonatkozó ajánlatát, cserébe a nemzetközi

kommunizmus megfékezését célzó szövetségben való tagságért. 1954-ben Pakisztán Kölcsonös Védelmi Egyezményt írt alá az Egyesült Államokkal, majd ugyanebben az évben belépett a SEATO-ba (South-East Asian Treaty Organization). 1955-ben Nagy-Britanniával csatlakozott – Irán, Irak és Törökország mellett – a szovjetellenes Bagdadi Paktumhoz, amely a biztonság és védelem terén irányozott elő együttműködést.²⁹

A békefenntartói „szárnypróbálgatások” után Pakisztán a hidegháború további időszakában egyetlen misszióban sem vett részt, ami elsősorban a határain kialakuló nemzeti biztonságát fenyegető konfliktusokra vezethető vissza. Csak az utalás szintjén említem az Indiával való feszült viszonyt,³⁰a belpolitikai élet instabilitását és az afganisztáni eseményeket. Előbb Zulfikar Ali Bhutto (1971-1977) vette át a hatalmat Pakisztánban, aki külpolitikájában a „bilateralizmusra” helyezte a hangsúlyt.³¹ Majd 1977-ben Ziaul Hakk vezérkari főnök került hatalomra, akinek uralma alatt a Pakisztán és az USA között meglévő hűvös viszony az 1979-es afganisztáni szovjet beavatkozás hatására jelentősen megváltozott.³²

1989-től azonban, ahogyan arra korábban már utaltam, jelentős növekedés tapasztalható a békefenntartó missziók számában, és ezzel párhuzamosan Pakisztán szerepe is egyre hangsúlyosabbá vált. Az ország részt vett az 1989 áprilisától 1990 márciusáig tartó UNTAG (UN Transition Assistance Group) misszióban, amely Namíbia függetlenségének elnyerését ellenőrizte. Pakisztán – egykori gyarmatként – részvételével a dekolonizációs folyamat melletti elkötelezettségét kívánta demonstrálni, illetve a gyarmati sorból felszabaduló államok támogatását igyekezett kifejezni.³³

Motivációk az 1990-es években

A fejlődő világ – így Pakisztán – ENSZ-missziókban való részvételének legfőbb indokát a gazdasági előnyökben szokták megjelölni. Való igaz, hogy ezen államok katonái békefenntartóként otthoni fizetésük többszörösét kapják, de leegyszerűsítés lenne csupán ezzel magyarázni a szegény államok békefenntartásban való részvételét. Pakisztán esetében Kabilan Krishnasamy tanulmányában a következő fontos motivációkat említi az ENSZ- missziókban való részvételre – természetesen az anyagi megfontolások mellett.

Az ország igyekszik pozitív politikai imázst építeni, és kedvező benyomást kelteni a nemzetközi közösségben – ezzel is ellensúlyozva belpolitikai nehézségeit, a gyenge politikai intézményeket, az állandóan változó vezetést, az alkotmányos válságokat, a katonai puccsokat

és a katonai vezetés jelentős befolyását. (A demokratizálódás kudarcai miatt Pakisztánt gyakran emlegetik „failing” vagy „failed state”-ként).

Iszlamábád békefenntartó tevékenysége jó eszközként szolgál a nemzetközi vélemény alakításában, amely melleleg az ország politikai és biztonsági érdekeit is szolgálhatja. A pakisztáni vezetők szemében az ENSZ kiváló fórum, hogy befolyásolják a nagyhatalmak viselkedését, és így – ha közvetve is – a BT kasmíri vitát érintő határozatait.

A somáliai misszió háttérben egyértelműen az a megfontolás állt, hogy a nukleáris programja okozta feszült amerikai-pakisztáni viszonyt enyhítse Pakisztán kitartó szövetségesként való megjelenése. Mindemellett Pakisztán azzal is „igazolta” részvételét, hogy muszlim országgént különleges kulturális és vallási kapcsolatokat ápol Szomáliával. A bosznia-hercegovinai ENSZ-misszióban való pakisztáni részvétel egyértelműen annak tudható be, hogy az ország növelni igyekezett befolyását az Iszlám Konferencia Szervezetében – kihasználva, hogy az iráni csapatok részvételét visszautasították.

Harmadszor, az indiai-pakisztáni kapcsolat történelmét vizsgálva nyilvánvaló, hogy Pakisztánt az Indiával való versengés is hajtja. A térségben egyértelműen ez a két ország a fő békefenntartó, így a kilencvenes években kialakult közöttük egyfajta rivalizálás a „régio fő békefenntartója” posztért. A békefenntartásban résztvevő államokat vizsgálva érdekes munkamegosztás figyelhető meg India és Pakisztán között. Nincs olyan térség, ahol a két ország együttesen aktívan szerepel a missziókban. Bangladesszel és Indonéziával kiegészülve osztják fel egymás között a konfliktusos térségeket: a Közel-Keleten India, Indonézia; Ázsiában és Afrikában Pakisztán és Banglades; Európában Pakisztán, Indonézia és Banglades; Amerikában pedig India a legaktívabb.

Regionális hatalomként India már a hidegháború alatt meglehetősen aktív szerepet játszott az ENSZ-békefenntartásban, az 1956-ban felállított UNEF-ben például több mint 12.000 katonával vett részt 11 éven keresztül, és a hidegháborús missziók túlnyomó többségében részt vállalt.³⁴ Jelenleg India „csak” negyedik a békefenntartók között, maga elé engedve Bangladest és Pakisztánt.

Végül, a békefenntartás Pakisztán katonai érdekeit is szolgálja. Az ENSZ-missziókban való részvétel során a pakisztáni kéksisakosok modern katonai ismereteket sajátíthatnak el, olyan katonai technikával ismerkedhetnek meg, amelynek kifejlesztése nem áll módjukban.³⁵ Ez utóbbi motiváció egyébként számos más harmadik világbeli ország esetében is érvényes.

A következőkben három olyan, a kilencvenes években felállított missziót mutatok be, amelyekben Pakisztán jelentős szerepet játszott, és amelyek jól példázzák a békefenntartói tevékenység előtt álló új kihívásokat.

Kambodzsa

Az UNTAC³⁶ (UN Transitional Authority in Cambodia) misszió 1992 márciusában kezdte meg működését, és szeptemberben már 15.900 katona szolgált 11 országból, amelyek közül öt (Banglades, India, Indonézia, Malájzia és Pakisztán) a térséghez tartozott. Érdekes módon a misszió civil személyzetének kijelölése nagyobb nehézségekbe ütközött, mint a katonák toborzása. Az ENSZ ekkor még csekély tapasztalattal rendelkezett e téren, és nehezen találtak civil irányításban képzett szakértőket.³⁷ A világszervezet óriási kihívás előtt állt, hiszen ez volt az egyik első misszió, amely során demokratikus választásokat kellett felügyelnie. Pakisztán ekkor még nem rendelkezett olyan békefenntartói múlttal, mint a hidegháború idején is aktívan résztvevő államok, ráadásul ez a misszió merőben különbözött korábbi tapasztalataitól.

A pakisztáni kontingens fő feladata az volt, hogy biztosítsa a demokratikus választások biztonságos levezénylését. A pakisztániak azonban nem „ragadtak le” ennél a feladatnál, és lépéseket tettek a választások helyi támogatásának elősegítéséért. Kulturális fesztiválokat, játékokat és sporteseményeket szerveztek a helyi közösségeknek, amely egyfelől segítette a békefenntartók helyiekkel való ismerkedését, és az ott élő különböző etnikumok találkozásához is hozzájárult.

Mindemellett a kontingens angol nyelvórákat szervezett a helyieknek, míg a pakisztáni kéksisakosok megkezdték a khmer nyelv elsajátítását, ezzel is hangsúlyozva a kambodzsai kultúra és szokások felé való elhivatottságukat. Az UNTAC egész Kambodzsára kiterjedő kampánya részeként a pakisztáni kontingens programot indított a helyiek választásokról való informálása és a szavazás fontosságának hangsúlyozása érdekében. Az UNTAC parancsnokának indítványozására a pakisztániak rádióállomást létesítettek, amely a misszió és a helyi lakosság közötti „szövetséget” volt hivatott erősíteni. A kontingens tapasztalatai azt mutatták, hogy kisebb csoportokban nagyobb eredmények érhetők el, ezért erősítették a személyes kommunikációt kisebb helyi csoportokkal, az ENSZ által készített videókat vetítették nekik a szabad és tisztességes választások jelentőségének hangsúlyozása céljából.³⁸

Érdekes paradoxon, hogy Pakisztán kéksisakosai ekkora lelkesedéssel vetették bele magukat a kambodzsaiak „demokratikus útra terelésébe”, hiszen Pakisztánban a belpolitikai berendezkedés meglehetősen távol áll a demokráciától, és nem volt ez másképp az elmúlt ötven évben sem.

Szomália

1991 novemberében súlyos harcok törtek ki két szomáliai hadúr, Mohamed Farah Aidid ezredes és Ali Mahdi Mohamed között. Mivel a Vöröskereszt élelmiszer-szállítmányait megszakították a harcok, a szomáliai lakosság egy részét éhhalál fenyegette. Az ENSZ 1992 augusztusában 4 200 fős békefenntartó misszió (UNOSOM I – UN Operation in Somalia) felállításáról fogadott el határozatot, az élelmiszer szállítmányok biztosítására. Pakisztán az egyetlen ország volt a világon, amely csapatokat ajánlott föl a misszióba, de 500 fős kontingense túl kicsinek és gyengén felszereltnek bizonyult a nehézfegyverekkel harcoló bandák lefegyverzésére.³⁹

A pakisztáni békefenntartók szeptemberi megérkezésüket követően hónapokig a mogadishui repülőtér barakkjaiba szorultak.⁴⁰ 1992 novemberében az Egyesült Államok gyalogos katonákat ajánlott a segélyszállítmányok védelmére, ami után hamarosan 34 másik állam is csapatokat küldött Szomáliába amerikai parancsnokság alatt.

Az UNITAF (Unified Task Force) keretében Szomália déli részén megkezdték az élelmiszerszállítást és -elosztást. Pakisztán ebben az akcióban is részt vállalt, de a konfliktus eszkalálódása, valamint, hogy Aidid csapatai pakisztáni békefenntartókat ejtettek csapdába, közülük 24-et megöltek, és 59-et megsebesítettek⁴¹, erősítette az otthoni elégedetlenséget.

A legtöbb kritika azért érte a pakisztáni vezetést, mert láthatólag követte az „amerikai vonalat”, és az eredetileg humanitárius-békefenntartó akció helyett belement az Aidid ezredes ellen a társadalmi igazság nevében indított hajtóvadászatba. Ellenzéki politikusok a kormány szemére vetették, hogy

„Nigéria, Zimbabwe, Botswana, Szaúd-Arábia, Egyiptom, Kuvait és az Egyesült Arab Emírátsok, sőt még India is a humanitárius szerepvállalásra korlátozza tevékenységét. Csak az amerikai és a pakisztáni csapatok vesznek részt a harcokban.”⁴²

Mindezek ellenére a pakisztáni kontingens tovább harcolt Aidid csapatai ellen, sőt, amikor két amerikai helikoptert lelőttek Mogadishu közepén, önként jelentkezett, hogy

amerikai és malájziai csapatokkal együtt kimentse az amerikai katonákat. A harc azonban annyira szervezetlen volt, hogy pakisztáni csapatok tüzet nyitottak az Aidid által emberi pajzsnak használt tömegre, és húsz civilt megöltek. A történetekért a Washington Post fegyelmetlenséggel vádolta a pakisztáni csapatokat, de a Clinton-kormány védelmükre kelt, és Madeleine Albright akkori külügyminiszter „érthetőnek” nevezte a pakisztáni csapatok szomáliai incidensét.⁴³

A szomáliai tapasztalatok fontos fordulóponthoz jelentettek a pakisztáni hadsereg további szerepvállalásában. A pakisztáni vezetés egyrészt felülvizsgálta az ország szomáliai szerepét, másrészt pedig újragondolta az államokon belüli konfliktusok kezelését célzó ENSZ-missziókban való részvételt.

Egy 1994-ben, a békefenntartásról szóló nemzetközi szemináriumon Abdul Waheed, a pakisztáni hadsereg vezérkari főnöke hangsúlyozta, hogy a Biztonsági Tanácsnak a jövőben világos és célszerű mandátumot kell megfogalmaznia a missziók számára, és kritikát fogalmazott meg azzal kapcsolatban, hogy a béketeremtő akciók nem rendelkeznek megfelelő biztonsággal, információval, rugalmasan reagáló parancsnoki struktúrával és tartalékokkal.⁴⁴

Természetesen ez nem jelentette azt, hogy Pakisztán nem vesz részt több misszióban, csupán tudatosítani igyekezett, hogy megfelelő harctéri stratégiákat kell kidolgozni az olyan alapvetően „hibrid” természetű missziók számára, amelyek békefenntartói és béketeremtői elemeket is tartalmaznak.

Bosznia

Jugoszlávia felbomlása során 1992. február 19-én a BT határozatot hozott az UNPROFOR Horvátországba küldéséről. Ennek keretében március-július között 14 ezer fős nemzetközi kontingenst küldtek a horvátországi válságzónákba, majd a boszniai harcok eszkalálódásával párhuzamosan a BT kiterjesztette az UNPROFOR hatáskörét Boszniára⁴⁵ is. Ekkor toborzási problémákkal került szembe az ENSZ. Franciaország, Nagy-Britannia, Kanada és Spanyolország a kitűzött 25 000 békefenntartó felét ajánlotta föl, és úgy tűnt, többre nemigen hajlandóak.

Jelentkeztek államok a harmadik világból, de ők nem rendelkeztek a saját védelmükhöz szükséges katonai felszereléssel, és katonáik helyszínre szállítását sem tudták megoldani. Egy ország csoport azonban készségesen vállalkozott volna csapatok küldésére. Az Iszlám Konferencia Szervezetének tagjai 1993. július 13-án találkoztak Iszlámábádban, és 18 000

katonát ajánlottak föl, köztük 10 000 iránit. Boutros-Boutros Ghali ENSZ-főtitkár, Clinton amerikai elnök, illetve a francia és brit vezetés azonnal visszautasították a felajánlást, arra hivatkozva, hogy az ENSZ nem fogadhat olyan katonákat, akik nem rendelkeznek békefenntartói tapasztalatokkal.⁴⁶

Az iráni csapatok jelenléte Boszniában erősítette volna a szerb nacionalista propaganda azon állítását, hogy Bosznia iszlám fundamentalisták kezére kerül. Feltehetően azonban nem ez volt az egyetlen oka az iráni csapatok visszautasításának, hiszen az ENSZ elfogadta olyan muszlim országok felajánlásait, mint Egyiptom, Pakisztán, Malájzia, sőt Törökország, akinek Boszniához való történelmi kötődése egyértelmű. Nyilvánvalónak tűnik tehát, hogy egyértelműen az Iráni Iszlám Köztársaságot kívánták a balkáni konfliktuson kívül tartani, a boszniai hadseregben szolgáló mudzsahed harcosok jelenlétét és befolyását az európai biztonságot fenyegető kihívásként értelmezték.⁴⁷

Az UNPROFOR részét képező pakisztáni kontingens (Pakistan Battalion – PAKBAT) tevékenységében a szélesebb közösségi támogatás erősítése, a helyi lakossággal való szorosabb kapcsolat kiépítése nyert prioritást – és ez jellemezte a legtöbb Szomália utáni pakisztáni részvétellel működő ENSZ-missziót. Tuzlában a pakisztáni kéksisakosok élelmiszert és ruhát biztosítottak a lakosság számára, segítették az infrastruktúra fenntartását, sőt két kórházat, és mobil orvosi csapatot is létrehoztak.⁴⁸ Pakisztán civil programja Boszniában sikeresnek bizonyult, a Bosnian News Magazine a következőket írta róla: „A PAKBAT Boszniában ... humanitárius segítséget nyújtott, tanított az iszlám értékeiről, és mindenek felett, folyamatos orvosi ellátást biztosított kórházaiban”.⁴⁹

Pakisztán jövője a békefenntartásban

A 2001. szeptember 11-ei terrortámadás után valamelyest gyengült a pakisztáni részvétel az ENSZ-missziókban, amit az is mutat, hogy a Sierra Leone-i misszióból 4 000 katonát hívtak vissza. Az Oszama bin Laden felkutatását célzó akciók, és az amerikaiak által vezetett afganisztáni hadműveletek – az 1999 októbere óta hatalmon lévő Pervez Musaraf rezsimének támogatásával – pakisztáni katonák felsorakozását kívánták az afgán-pakisztáni határon. A 2001. december 13-i, az indiai parlamentet célzó terrorista támadás után pedig az indiai vezetés erős nyomására a pakisztáni kormánynak lépéseket kellett tennie a Kasmír indiai ellenőrzés alatt álló részein tevékenykedő terrorista csoportok megfékezésére.⁵⁰

2004. május 28-án, az ENSZ Békefenntartók Nemzetközi Napja alkalmából a Pakisztáni Külügyminisztérium és az iszlamábádi ENSZ Információs Központ közös szemináriumot rendezett „Pakisztán az ENSZ-békefenntartásban” címmel. Riaz H. Khokhar pakisztáni külügyminiszter a fórumon kijelentette, hogy országa a következő hónapokban további 1700 katonát küld Burundiba és Elefántcsontpartra⁵¹, és ennek eredményeként közel 10 000 pakisztáni kéksisakos fog három kontinens – Afrika, Ázsia és Európa – ENSZ-misszióiban szolgálni, tovább erősítve az ország afrikai szerepvállalását.

Mindemellett Khokhar arról is beszámolt, hogy Pakisztánban a közeljövőben Békefenntartó Oktatói Intézet (Peacekeeping Training Institute) létesül, amelyről tárgyalások folynak a DPKO-val.⁵² Úgy tűnik tehát, Pakisztán elégedett a békefenntartói tevékenységből származó előnyökkel, és a jövőben is külpolitikája meghatározó eleme marad az ENSZ-ben való aktív fellépése.

Konklúzió

Míg a kilencvenes évek elején az állandó BT-tagok jelentős számú kéksisasokot küldtek az egyes missziókba, az évtized végére békefenntartóként betöltött szerepük halványulni látszik, szemben a fejlődő államokkal, amelyek közül a legnagyobb békefenntartók kerülnek ki jelenleg. A két országcsoport részvételének jellege között is eltérés mutatkozik, hiszen míg a nagyhatalmak koncentráltan, nagy csapatokkal vesznek részt egy-egy számukra fontos misszióban, a fejlődők által küldött kéksisasokosok több akcióra oszlanak szét, a nagyhatalmak által küldött kéksisasokosok száma tehát erősen változó, míg a fejlődő államoké sokkal egyenletesebb, kiegyensúlyozottabb. Mindemellett meg kell jegyezni, hogy a regionális hatalmi státuszra törekvő fejlődő államok, mint India vagy Nigéria, legtöbbször szintén egy vagy két misszióba küldik békefenntartóik jelentős részét, és máshol csak jelképes a részvételük.

Másik fontos különbség, hogy a nagyhatalmak inkább aszerint válogatnak a missziók között, hogy melyikben való részvételük szolgálja stratégiai érdekeiket, míg a fejlődő világ képviselői a különböző nemzetközi fórumokon gyakran hangoztatják a regionális rendezésbe vetett hitüket, és ennek megfelelően legtöbbször és legtöbb katonával az országukhoz közel eső akciókban vesznek részt. Természetesen e jelenség mögött gazdasági tényezők is állhatnak, egyes fejlődő államok nem rendelkeznek megfelelő anyagi forrásokkal ahhoz, hogy egy-egy távolabbi misszióba hosszabb ideig csapatokat küldjenek.

A két csoport között a békefenntartás terén fennálló munkamegosztás erőteljes posztgyarmatosítói viszonyokat idéz; míg a nagyhatalmak „agyként” működve döntenek a missziók szinte minden paraméteréről, elsősorban a fejlődő államok küldik a nagyhatalmak által megtervezett akciót a terepen végrehajtó kéksisasokosokat.

Ez a nagyhatalmak számára kényelmes megoldás hosszú távon a fejlődők gyengébb elkötelezettségéhez, alacsonyabb szintű felelősségvállalásához vezethet. Ha ezek az államok továbbra sem érzik, hogy a „rendszerhez tartoznak”, részt vesznek a missziót megelőző munkában is, előfordulhat, hogy lanyhuló lelkesedéssel vesznek majd részt a békefenntartásban.

A nagyhatalmak gyakran vádolják a világszervezetet azzal, hogy békefenntartó tevékenysége tehetetlen, nem megfelelően hatékony. Egyrészt nem szabad elfelejteni azt a szakirodalomban gyakran hangoztatott megjegyzést, miszerint az ENSZ – hasonlóan a többi nemzetközi szervezethez – „csak arra képes, amit a tagállamok megengednek neki”. Másrészt a

BT állandó tagjai részéről különösen visszás ez a vád, mivel ők – eltekintve a hidegháború időszakának kivételeitől – a felálló missziók mindegyikét jóváhagyják, sőt megtervezésükben aktívan részt vállalnak, a katonai erőről és a használható fegyverekről is ők dönthetnek. Felmerül a kérdés, hogy amennyiben a nagyhatalmak egyetértenek minden megszavazott határozattal, és elkötelezettek azok végrehajtása felé, miért csak azokban a missziókban vesznek részt, amelyek politikai vagy gazdasági érdekeiket szolgálják? Ezen felül, ha már nem vesznek részt egy-egy békemisszióban, miért hibáztatják a világszervezetet annak sikertelenségéért?

A világ legaktívabb békefenntartójaként jegyzett Pakisztán, számos más fejlődő világbeli országhoz hasonlóan, szinte „válogatás” nélkül hajlandó katonákat küldeni egy-egy misszióba, gyakran ott vesz részt, ahova semelyik más állam nem küldene katonákat, mert túlságosan veszélyesnek ítéli meg az adott akciót. Pakisztán esetében is jellemző, hogy gyakran nem rendelkezik a megfelelő logisztikai ellátással, és felszereléssel, ami elsősorban az ország gazdasági helyzetének tudható be.

Ugyanakkor, Pakisztán jelentős tapasztalatokat szerzett békefenntartói tevékenysége során, a helyi lakossággal való direkt kommunikációban és a misszió velük való elfogadtatásában. Ahogyan arra Kofi Annan jelenlegi ENSZ-főtitkár is rámutatott, a békefenntartók és a civil lakosság közötti kétirányú kommunikáció elengedhetetlen feltétele a békefenntartó tevékenység hosszú távú sikereinek.

Felhasznált irodalom

- Bourantonis, Dimitris: *Reform of the UN Security Council and the Non-Aligned States*, International Peacekeeping, V. évfolyam, Spring 1998, Number 1, pp. 89-109.
- Brynjar, Lia: *Islamist Perceptions of the United Nations and its Peacekeeping Missions: Some Preliminary Findings*, International Peacekeeping, V. évfolyam, Summer, 1998, Number 2, pp. 38-63.
- Bullion, Alan: *India in Sierra Leone: A Case of Muscular Peacekeeping?*, International Peacekeeping, VIII. évfolyam, Winter 2001, Number 4, pp. 77-92.
- Coulon, Jocelyn: *Soldiers of Diplomacy: the United Nations, Peacekeeping, and the New World Order*, Toronto, University of Toronto Press, 1998
- Durch, William, J. (szerk.): *The Evolution of UN Peacekeeping – Case Studies and Comparative Analysis*, New York, Saint Martin's Press, 1993
- Findlay, Trevor: *Challenges for the New Peacekeepers*, Oxford, Oxford University Press, 1996
- Gazdag, Ferenc: *Biztonságpolitika*, Budapest, SVKH, 2001
- Juhász, József: *Volt egyszer egy Jugoszlávia*, Budapest, Aula, 1999
- Krishnasamy, Kabilan: *Pakistan's Peacekeeping Experiences*, International Peacekeeping, IX. évfolyam, Autumn 2002, Number 3, pp. 103-120.
- Krishnasamy, Kabilan: *„Recognition” for Third World Peacekeepers: India and Pakistan*, International Peacekeeping, VIII. évfolyam, Winter 2001, Number 4, pp. 56- 75.
- Lorenz, Joseph P.: *Peace, Power, and the United Nations: A Security System for the Twenty-First Century*, Oxford, Westview Press, 1999

Prandler, Árpád (szerk.): *Nemzetközi szervezetek és intézmények*, Budapest, Aula, 2001

Prandler, Árpád: *Az ENSZ szerepe a konfliktuskezelésben és a békefenntartásban*, ENSZ-Akadémia, Magyar ENSZ Társaság, 1993, pp. 29-38.

Ratner, Steven R.: *The New UN Peacekeeping: Building Peace in Lands of Conflict after Cold War*, New York, St. Martin's Press, 1995

Tisovszky, János: *Az ENSZ és a békefenntartás*, Magyar ENSZ Társaság, 1997

White, N. D.: *Keeping the Peace: The United Nations and the Maintenance of International Peace and Security*, Manchester, Manchester University Press, 1997

Pakistan Celebrates International Day of UN Peacekeepers

UN Information Center, Islamabad, Weekly Newsletter, 2004. június 1.

<http://www.un.org.pk/unic/publicationsframe.htm>

Pakistan's Foreign Policy

<http://www.pakistan.gov.pk/foreignaffairs-division/policies/pak-fpolicy>

Contributors, 2004 május

<http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/contributorindex.htm>

Cambodia – UNTAC, Background

http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/untacbackgr1.html

Jegyzetek

- ¹ Az ENSZ Alapokmánya 1945. október 24-én lépett hatályba, azóta ez a nap az ENSZ napja.
- ² Prandler, Árpád (szerk.): *Nemzetközi szervezetek és intézmények*, Budapest, Aula, 2001, p. 133.
- ³ Tisovszky, János: *Az ENSZ és a békefenntartás*, Magyar ENSZ Társaság, 1997, pp. 7-8.
- ⁴ Id. (1997), p. 30. oldal
- ⁵ 1948 és 1988 között mindössze 12 békefenntartó misszió állt fel, míg 1988-1996 között 30 misszió kezdte meg tevékenységét.
- ⁶ Prandler (2001), p. 135.
- ⁷ A tanulmányban a „BT állandó tagjai” (Egyesült Államok, Franciaország, Kína, Nagy-Britannia és Oroszország) és a „nagyhatalmak” kifejezéseket egymás szinonimájaként használok.
- ⁸ Findlay, Trevor: *Challenges for the New Peacekeepers*, Oxford, Oxford University Press, 1996, p. 20.
- ⁹ Gazdag, Ferenc: *Biztonságpolitika*, Budapest, SVKH, 2001, p. 193.
- ¹⁰ Coulon, Jocelyn: *Soldiers of Diplomacy: the United Nations, Peacekeeping, and the New World Order*, Toronto, University of Toronto Press, 1998, p. 189.
- ¹¹ Gazdag (2001), p. 193.
- ¹² Findlay (1996), p. 21.
- ¹³ Ratner, Steven R.: *The New UN Peacekeeping: Building Peace in Lands of Conflict after Cold War*, New York, St. Martin's Press, 1995, p. 55.
- ¹⁴ Prandler (2001), p. 130.
- ¹⁵ Ratner (1995), p. 61.
- ¹⁶ Id. (1995), p. 62.
- ¹⁷ Id. (1995), p. 65.
- ¹⁸ White, N. D.: *Keeping the Peace: The United Nations and the Maintenance of International Peace and Security*, Manchester, Manchester University Press, 1997, p. 226.
- ¹⁹ u. o..
- ²⁰ Ratner (1995), p. 68.
- ²¹ Prandler, Árpád: *Az ENSZ szerepe a konfliktuskezelésben és a békefenntartásban*, ENSZ-Akadémia, Magyar ENSZ Társaság, 1993, p. 37.
- ²² White (1997), p. 230.
- ²³ Ratner (1995), p. 71.
- ²⁴ A BT nem állandó tagjait rotációs rendszerben választják, a méltányos földrajzi megoszlás elve, illetve az adott állam a nemzetközi béke és biztonság fenntartásához való hozzájárulása szerint.
- ²⁵ Krishnasamy, Kabilan: „Recognition” for Third World Peacekeepers: India and Pakistan, *International Peacekeeping*, VIII. évfolyam, Winter 2001, Number 4, p. 69.
- ²⁶ Id. Krishnasamy (2001), p. 70.
- ²⁷ Közülük 175 civil rendőr, 81 katonai megfigyelő, és 7741 fő katona.
www.un.org/Depts/dpko/dpko/contributors/index/htm
- ²⁸ 2002 decemberében Bangladesztől vette át ezt a „címet”. Az ország egyébként azóta második helyen áll Pakisztán mögött.
- ²⁹ *Pakistan's Foreign Policy* www.pakistan.gov.pk/foreignaffairs-division/policies/pak-fpolicy. A Bagdadi Paktum 1959-ben, Irak kiválásával CENTO-vá (Central Treaty Organization) alakult.
- ³⁰ 1965-ben háború tört ki India és Pakisztán között a kasmíri kérdés kapcsán, amelyet 1966-ban, a taskenti konferencián rendeztek, Alekszej Ny. Koszigin közvetítésével. 1971. március 26-án Kelet-Pakisztán kikiáltotta a Bangladesi Népi Köztársaságot, ennek eredményeként polgárháború tört ki az új állam és Nyugat-Pakisztán között, amelybe India is bekapcsolódott.
- ³¹ „Egyenlő bánásmódban” részesítette a szembenálló szuperhatalmakat, Pakisztán kilépett a SEATO-ból, a CENTO feloszlott az iráni sah 1979 márciusi bukása eredményeképpen, és Pakisztán csatlakozott az El Nem Kötelezettek Mozgalmához.
- ³² Washington politikai, gazdasági és katonai segélyben is részesítette a kommunizmus elleni harcban frontországga vált államot. Az ország északnyugati határmenti régiója több, mint 3,2 millió afgán menekültet szívt fel, ami rendkívüli gazdasági nehézségeket jelentett a helyi lakosság számára, és társadalmi feszültségek hordozójává vált. Ezt az időszakot részletesebben elemzi Csicsmann László: *Nukleáris fegyverkezés Dél-Ázsiában*, *Kül-Világ*, 2004/2
- ³³ Krishnasamy, Kabilan: *Pakistan's Peacekeeping Experiences*, *International Peacekeeping*, IX. évfolyam, Autumn 2002, Number 3, p. 105.
- ³⁴ Ebből a szempontból tehát „lépéselőnyből” indult Pakisztánnal szemben, sokkal több békefenntartói tapasztalatot szerzett a hidegháború időszakában. Új feladatokkal bővült ki a békefenntartás, amihez új tapasztalatok kellenek, Pakisztán tehát könnyen felzárkózhatott, hiszen a kilencvenes években több kéksisakost küldött. Mindemellert az

indiai hadsereg az 1999-es Pakisztánnal való kargili konfliktust és a Sierra Leone-i missziót követően újraértékelte a békefenntartásban való jövőbeli szerepét. Problémák adódtak a hadseregen belüli motiváltsággal és közhangulattal, így a toborzást a békefenntartást nem éppen teljes valóságában bemutató fényképekkel kellett ösztönözni. India a jövőben feltehetően folytatni fogja az ENSZ-missziókban való aktív részvétel politikáját, de valószínű, hogy sokkal kritikusabb és reflexívebb hozzáállás fog meghonosodni az indiai vezetésben, és minden akció megkezdése előtt mérlegelni fogják annak lehetséges előnyeit és hátrányait. Bullion, Alan: *India in Sierra Leone: A Case of Muscular Peacekeeping?*, International Peacekeeping, VIII. évfolyam, Winter 2001, Number 4, p. 89.

³⁵ Krishnasamy (2002), p. 114.

³⁶ 1978. december 25-én vietnami csapatok számos határincidens után bevonultak Kambodzsába, hogy megdöntsék a Pol Pot-rezsimet, és új, Vietnam-barát politikai vezetést juttassanak hatalomra. A vietnamiak kihasználták a nép elégedetlenségét és 1979. január 7-én elfoglalták a fővárost, Phnom Penht, ahol Heng Szamrin vezetésével új kormány alakult. Ennek eredményeként Kambodzsában polgárháború tört ki, a következő négy fél között: királpártiak (FUNCINPEC – Egyesült Nemzeti Front egy Független, Semleges, Békés és Együttműködő Kambodzsáért); „nem-kommunisták” (KPNLF-Khmer Népek Nemzeti Felszabadító Frontja); Vörös Khmerek, Pol Pot vezetésével (Democratic Kampuchea) és a Vietnamt támogató kommunisták, a fent említett Heng Szamrin irányításával. A polgárháború eszkalálódása eredményeként az ENSZ-főtitkára jószolgálatllyal igyekezett a feleket megbékíteni, csekély eredménnyel. 1989 július-augusztusában a polgárháborúban részt vevő négy oldal, valamint 17 ország képviselői találkoztak a Párizsi Konferencián, és október 23-án az ENSZ és a négy erő békeszerződést írt alá, amely a konfliktus lezárását és Kambodzsza választásokra való felkészítését tartalmazta. A vietnami csapatok szeptemberben elhagyták az országot. A BT 1992 februárjában felállította az UNTAC-ot, amelynek feladatai a tűzszünet betartatása, a külföldi erők visszavonása, a polgárháborús felek lefegyverzése, valamint szabad és tisztességes választások megszervezése voltak. A kambodzsai missziót máig az ENSZ egyik legösszetettebb akciójaként tartják számon.

UNTAC – Background http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/untacbackgr1.html

³⁷ Ratner (1995), pp. 166-167.

³⁸ Krishnasamy (2002), pp. 106-107.

³⁹ Durch, William, J. (szerk.): *The Evolution of UN Peacekeeping – Case Studies and Comparative Analysis*, New York, Saint Martin's Press, 1993, pp. 472-473.

⁴⁰ Lorenz, Joseph P.: *Peace, Power, and the United Nations: A Security System for the Twenty- First Century*, Oxford, Westview Press, 1999, p. 109.

⁴¹ Durch (szerk.) (1993), p. 473.

⁴² Krishnasamy (2002), p. 109.

⁴³ u. o.

⁴⁴ Id. Krishnasamy (2002), p. 110.

⁴⁵ Juhász, József: *Volt egyszer egy Jugoszlávia*, Budapest, Aula, 1999, pp. 231-255.

⁴⁶ Coulon (1998), pp. 126-127.

⁴⁷ Brynjar, Lia: *Islamist Perceptions of the United Nations and its Peacekeeping Missions: Some Preliminary Findings*, International Peacekeeping, V. évfolyam, Summer, 1998, Number 2, p. 53.

⁴⁸ Krishnasamy (2002), pp. 110-111.

⁴⁹ Idézi Krishnasamy (2002), p. 111.

⁵⁰ Id. (2002), p. 118.

⁵¹ United Nations Publication Centre, Islamabad <http://www.un.org.pk/unic/publicationsframe.htm>

⁵² u. o.